

pjesnik kao mistagog

(uz orfeliju vesne krmpotić)

branimir donat

Među plejadama pjesničkih zvijezda svaki pjesnik odabire (ili mu je već namijenjen) neki zoodijački znak. Kažem odabire ili biva biran jer vrlo je teško odrediti što u tome prevladava: tvorno ili trpno.

Važno je da u znaku tog prethodnika, zaštitnika, učitelja, guru ili, jednostavno rečeno, one romantične srodne duše, pokušavaju ostvariti vlastitu poeziju koja je uvijek spoj provjerenog i novog.

Meni se čini da je iz svjetlomrcave galaksije srodne poezije Vesna Krmpotić odabrala jedno ime hrvatske pjesničke Plejade: Tina Ujevića.

Čini mi se da izbor bijaše posve neočekivan i neovisan o modnim hirovima; reklo bi se: bijaše to istinski susret srodnih duša, a izbor nije urađen po varljivim kriterijima mode, lukrativnosti, dogmatske zadržtosti.

Možda upravo zato, zbog spomenute kordijalne povezanosti kao što Tinova poezija objašnjava i položaj te smisao poezije pjesnikinje Dvogovora, tako nam njezine pjesme sve više otkrivaju i neke aspekte poezije Tina Ujevića. Utoliko nam je zbog približavanja poeziji Vesne Krmpotić vrlo korisno mišljenje izrečeno u eseju *Veliki sanjasin. Nedorijek oko Tina Ujevića (Odjek, Sarajevo, 15 - 30 septembar 1980)*. Koristeći se terminima istočnjačke filozofije Vesna Krmpotić je zapisala: »Za mene je Tin Ujević veliki sanjasin. Riječ je sanskrska, i vjerovatno se prvi put navodi kao primjer za jednog našeg pjesnika. *Sanjasin* je bez-ikogović i bez-ičegović po svjesnom izboru: netko u naponu oslobađanja od nečega tako kratkog kao što je sekta, vlast, slava, karijera, kuća potomstvo, imanje. *Sanjasin* je indijski skitnik vitez, uvijek u službi idealu nepripadanja, raboti neposjedovanja. Energija njegovu bića usredotočuje se na unutarnjeg boga, na atman, na neopisivu jezgru postojanja. *Sanjasin* je onaj koji njeguje u sebi ono beskorijsko, ono što ne prijanja, što ne ostaje, ne rađa sebi slične. Tinova boema - već ranije u Beogradu pronicljivo zapažana kao oblik njegove poezije - jest stanje *sanjase*: ozbiljna potraga za slobodom.

Sanjasin je nevezan mjestom i vremenom, otkvačen od stvari, od sredina, uvijek u prolazu, izgarajući od neposjedovanja, uvijek okrenut onom dijelu sebe koji se stalno rastaje sa zamkama svjetovnosti. Izgubljenik koji se osjeća to nađeniji što je dublje i šire u svijetu. Žena; častohleplje; pronalaženje konačnog krajolika za odmor i ugođaj; djeca; smiren život s nešto dragosti domaće; prijateljstva; zavičaj; priznanja; - u neprestanom svjesnom nemanju svega toga, Tin je polako ostvarivao svoju vedrinu, svoju lakoću i nepritješnjenost. U zrelim godinama i pod starost on je lepršao; i pripadao sve više tom leptirnom sebi. Tin Ujević jedan je od prerijetkih evropskih duhovnih isposnika, lutalac po odluci, samostanac u gomili: tražeći uvijek samo ono što mu je trenutačno trebalo, tražeći to izravno i prirodno, kao što i dolikuje jednome brahminu, plemenitašu duha -² bilo to piće, tripice, tramvajska karta, vozna karta, najamnina za sobu, cigarete. Tin je primao čašćenje gotovo bez zahvale, kao da mu je društvo u obliku prvog naišlog znanca dužno osigurati »koru kruha i zdjelu leće«; na jednako je ležeran način ostajao dužan...«

Slika Tina što nam ju je naslikala Vesna Krmpotić doista odgovara ne samo predodžbi koja vlada među onima koji znadu pjesnika samo kroz nekoliko stihova i nešto više anegdota, ona je mnogo točnija oslikala njegov portret ne samo po sjećanju, ne samo po čuvenju nego u prvom redu po unutrašnjem prepoznavanju: »Svi dobri pjesnici nalikuju ponečim na Tina. Svi pravi potepusi, sve rasne skitnice. Svi koji nemaju, nemaju mira od vlastite zagonetke. Sve izjelice i pijance; kaluđeri, trubaduri. Buntovnici, potlačeni, sljepari od zanata. Smjernici, oholice. Trapljenici. Djeca. Djevice. Braća, Sablažnjivci. Pustinjaci. Uopće na Tina nalikuju ljudi.«

Krenemo li prečicom silogizama, mogli bismo početi od zaključka: Vesna Krmpotić je žena. Pripada istom specijesu kojem pripada i Tin.

Kao i njezin učitelj, i Vesna Krmpotić stalno pjeva nekoliko svojih živopisa, pokazuje mnogostrukost duše koja je jedina busola njezine poezije koja pokazuje u raznim pravcima a sve u potrebi objašnjenja sebe i otkrivanja vanjskih puteva koji vode u njedra bića.

Ova poezija spontano se odnosi prema onome što joj je prethodilo. Da bi se približila sebi odilazila je u daleke krajeve i minula vremena. Odlazila je ne da bi se vratila nego kako bi mogla uopće stići, ali bremsa sjećanja nije nikada ispuštala iz ruku, iz svijesti.

Pred nama je poezija visokog rafinmana i naivne spontanosti, egzistencijalnog zaborava i odgovornog sjećanja kao jedinog jamstva kulture.

Pjesma *Orfelija* pokazuje kako se u jednoj kovanici, pjesničkoj i jezičnoj slobodi predočuju dvije arhetipske situacije oblikovane kroz mitsku poruku priče o Orfeju i shakespeareovske paradigme o Ofeliji. Iz spleta slika, asocijacija, kulturoloških prispodobi i mitologema u šesnaest stihova izranja novi lik; Orfej i Ofelija stopili su se ali ne na način muškarca i žene nego na jedan od načina na koji se očituje mnogostrukost pjesničkog ja.

Pred nama je jedan od onih očitih primjera udvojenosti poezije, njezin hermafroditizam predočen je kroz mitologemu jedne mandale koja obuhvaća u jednom i muški i ženski princip, nešto kao Lapis Philosophorum.

U pjesmi kao na sceni pred podizanje zavjese prepoznamo simbole povezane uz mit i arhetipski prizor koji se ponavlja kao jeka; ekstraverzija i introverzija.

U *Orfeliji* pjesnikinja stapa dva arhetipska motiva pa na pjesmu možemo gledati i kao na alkemijski Corpus Hermeticum, kao na prizor u kojem prepoznamo ono što se naziva natura abscondita. Skriveno se zbiva iza zastora svijesti. Sve je kružno kao i na mandali:

*Znam da koračaš za mnom,
al ja ti se naprijed klanjam.*

Pokušajmo povezati ovu sliku s jednim citatom kojeg navodi C.G. Jung u jednom svom spisku o psihologiji i religiji: »Deus est figure intellectualis, cujus centrum est ubique, circumferetia veto nusquam« (Bog je jedna duhovna /geometrijska/ figura, čiji se centar nalazi svuda, a čije periferije nema nigdje).

Niz iskustava sjedinjuju se u slike, u vizuelni dojam koji se transferira u cjelokupnu scenografiju sna, u sanjariju jezične ekspresije. U njoj prepoznamo prisposobu kretanja, dinamiku unutrašnjeg hodočašća, a spomenuta mjesečina samo treba pojačati dojam nestvarnosti prizora u kojem dvoje postaje jedno a u novom (jednom i istom) stapaju se svojstva i sadržaji poznatog i iskustvom provjerenog

*I znam, vidim gdje preda mnom
nabori prizora su
zadrhtali u svom času
ko zastor prije podizanja.*

Svi su ti snovi pjesnika doveli na početak, na sliku u kojoj i sam prebiva dok je svijet s onu stranu zavjese. Vizija je postala pjesmom, pjesma je obnovila jednu arhetipsku konstantu: Odnos Ja i Sjene. U njemu prepoznamo opsesivnu sličnost i potvrdu da je pomirenje suprotnosti moguće. Pjesma je opis puta prema savršenstvu, a pjesnikinja se i ovaj put prihvatila posla s kojim su se bavili drevni mistagozi.

²Izbor pjesama Vesne Krmpotić *Dvogovor*, Zagreb 1981. popratio sam esejem o njezinom pjesništvu.